

YAŞAMÖYKÜSEL ANLATININ ÇÖZÜMLENMESİ: *SABIHA* ROMANI ÖRNEĞİ ANALYSIS OF BIBLIOGRAPHIC NARRATIVE: THE EXAMPLE OF *SABIHA*

Ahmet Metehan ŞAHİN

Millî Savunma Üniversitesi,

Kara Harp Okulu Dekanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ahmetmetehannn@yandex.com

ORCID: 0000-0003-2766-6649

ÖZ

Geliş Tarihi:

20.11.2025

Kabul Tarihi:

21.02.2026

Yayın Tarihi:

26.03.2026

Anahtar Kelimeler

Biyografi,
Biyografik Roman,
Sabiha,
Refik Erduran.

Keywords

Biography,
Biographical Novel,
Sabiha,
Refik Erduran.

Biyografi, köklü anlatı türlerinden biri olup bir kişinin yaşam öyküsünü tüm yönleriyle ele alan edebî bir türdür. Biyografi, zamanla diğer anlatı türleriyle etkileşime girerek farklı ve özgün alt türlere dönüşmüştür. Bu etkileşimin sonucunda biyografi ile romanın kurgusal nitelikleri birleşmiş ve ‘biyografik roman’ ya da ‘yaşamöyküsel roman’ adı verilen yeni bir anlatı türü ortaya çıkmıştır. Biyografik romanın amacı, yaşam öyküsü anlatılan kişinin hayatına ilişkin bilgi ve belgelere sadık kalırken romanın kurmaca ve estetik imkânlarını kullanarak edebî nitelikli bir eser ortaya koymaktır. Türk edebiyatında birçok biyografik roman örneği bulunmaktadır. Bu eserlerden biri, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kadın gazetecisi kabul edilen Sabiha Sertel’in yaşamını konu alan *Sabiha* romanıdır. Refik Erduran tarafından kaleme alınan eser, Osmanlı Devleti’nin son döneminden Cumhuriyet’in kuruluşuna uzanan tarihî süreci ele almaktadır. Çalışmada öncelikle biyografi ve biyografik roman kavramları tanımlanmış, ardından bu türün Türk edebiyatındaki tarihsel gelişimi ve ilk örnekleri irdelenmiştir. Daha sonra *Sabiha* romanı, çeşitli başlıklar altında incelenerek yapı çözümlemesi yapılmıştır. Bu değerlendirme doğrultusunda eser biyografik roman türü bağlamında analiz edilmiş ve *Sabiha* romanının söz konusu türün temel niteliklerini hangi ölçüde karşıladığı belirlenmiştir. Ayrıca yazarın romanda tarihî gerçekleri ve biyografik verileri ne ölçüde tutarlı ve bilimsel bir yaklaşımla ele aldığı da çözümlenmiştir.

ABSTRACT

Biography is a long-established narrative genre that presents an individual’s life in a comprehensive manner. Over time, it has interacted with other narrative forms, leading to the emergence of original subgenres. Through this interaction, the factual basis of biography merged with the fictional and aesthetic qualities of the novel, giving rise to the biographical novel or life-writing novel. The aim of this genre is to remain faithful to documented facts while using the imaginative possibilities of fiction to produce a literary work. Turkish literature includes many examples of biographical novels, one of which is *Sabiha*, focusing on the life of Sabiha Sertel, widely regarded as the first female journalist of the Republic of Türkiye. Written by Refik Erduran, the novel covers the period from the final years of the Ottoman Empire to the establishment of the Republic. This study defines the concepts of biography and the biographical novel and analyzes *Sabiha* through a structural approach, evaluating its conformity to the main characteristics of the biographical novel and the author’s treatment of historical and biographical data.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1827656>

Atf/Cite as: Şahin, A.M. (2026). Yaşamöyküsel anlatının çözümlenmesi: *Sabiha* romanı örneği, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 16(1), 1-12.

Giriş

Biyografi, en köklü anlatı türlerinden biri olarak kabul edilir. Türün ismi, Fransızca yaşam öyküsü anlamına gelen “biographie” kelimesinden alıntıdır.¹ Bir bireyin yaşam öyküsünü belirli bir üslup ve yöntemle kaydederek gelecek kuşaklara aktarma işlevi nedeniyle biyografi, Türk ve Batı edebiyatında önemli bir tür olarak kabul edilir. Biyografi, içerdiği bilgiler sayesinde yazıldığı dönemin sosyal, kültürel ve düşünsel yapısını yansıtır. Ayrıca yazarın yaşamı, toplumsal konumu, kimliği ve eserlerinin anlaşılması için de vazgeçilmez bir kaynaktır. Türk edebiyatının biyografi geleneğine bakıldığında bu türün oldukça eski bir geçmişe sahip olduğu görülür. Tarihsel süreçte siyer, tabakat, tezkire ve terceme-i hâl gibi adlarla karşılanan biyografinin Batılı anlamdaki ilk örnekleri Türk edebiyatında Beşir Fuat tarafından verilmiştir. Yazarın *Victor Hugo* ve *Voltaire* hakkındaki biyografileri, Türk edebiyatında tek bir kişiye odaklanan ilk bağımsız örneklerdir. Ahmet Mithat Efendi tarafından yazılan *Beşir Fuat* ise bir Türk için kaleme alınan ilk biyografilerdendir (Apaydın, 2010: 475).

“Toplum tarafından tanınan ya da kişiliğinin toplum tarafından tanınmasının yararlı olacağı düşünülen kişilerin hayatlarını geniş olarak anlatan yazılara biyografi denir. Bu türe tercüme-i hâl adı da verilir. Bir kimse, kendi hayatını bu tür ile yazarsa, ortaya çıkan esere otobiyografi denir. Tanınmış kişilerin hayatı roman tekniği ile anlatılırsa, bu tür eserlere biyografik roman denir. Yazar, romanda kendi hayatını anlatmışsa, buna da otobiyografik roman adı verilir.” (Yivli, 1999: 378)

Alıntıda belirtildiği gibi biyografinin çeşitli türleri bulunmaktadır. Ayrıca biyografi zamanla diğer edebî türlerle etkileşime girerek yeni bir anlatı biçimine dönüşmüştür. Bu etkileşim sonucunda biyografi, roman tekniğiyle birleşerek ‘biyografik roman’ adıyla anılan yeni bir türe evrilir. Nurullah Çetin’in ‘yaşamöyküsel roman’ olarak adlandırdığı biyografik roman, bir kişinin doğumundan ölümüne kadar olan yaşamını konu edinen bir anlatı türüdür: “Gerçekten yaşamış birisinin hayatının hem gerçek bilgi, belge ve bulgulara bağlı kalarak gerçekçi bir biçimde hem de kurmaca dünyayı içeren roman kurgusu içinde anlatıldığı eserlere denir (Çetin, 2009: 232).²

“Yazar, bir edebî eserde iki tür gerçek ile yüz yüze kalır. Bunlardan ilki, olayın yaşanmışlığı, yani tarih bakımından gerçekliğidir. İkincisi ise, olguların gerçekliğidir ve edebî eserde değişkenliği olan da bu gerçekliktir. Yazar, ham gerçekliği, verileri ve tarihsel olanı seçerek ve sonra seçtiklerini bir yaratı sırasınca yeniden düzenleyerek kurgular.” (Çetindaş, 2016: 88)

Türk edebiyatında, biyografik roman örneklerinin henüz yazılmamış olduğunu dile getiren ilk isim Peyami Safa’dır. Yazar, “Roman ve Biyografi” başlıklı yazısında Türk edebiyatı bünyesinde biyografik romanının mevcut olmadığını belirtir (Akt: Apaydın, 2010: 167). Biyografik roman türünün ilk örnekleri ise Cumhuriyet Dönemi’nde verilmeye başlanır. Tespit edilebildiği kadarıyla biyografik bir roman olarak nitelendirilebilecek ilk eser, Hasan Ali Yücel tarafından kaleme alınan *Goethe Bir Dehanın Romanı* ismini taşıyan eserdir. İkinci eser ise Mehmet Emin Erişirgil’in hazırladığı *Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp*’tır (Apaydın, 2010: 166-167). Biyografik roman türünde yazılmış diğer bazı eserler ise şu şekildedir:

- Mehmet Emin Erişirgil, *İslamcı Bir Şairin Romanı: Mehmet Âkif*
- Yaşar Kemal, *Çakırcalı Efe*
- İlhan Selçuk, *Yüzbaşı Selahattin’in Romanı*
- Oğuz Atay, *Bir Bilim Adamının Romanı: Mustafa İnan*
- Necati Cumalı, *Viran Dağlar*
- Ayşe Kulin, *Adı: Aylın*
- Hıfzı Topuz, *Meyyale*

¹ www.etimolojiturkce.com Erişim tarihi: 22.09.2025.

² Murat Gür’ün “Otobiyografik anlatılara, özellikle hatıralara, geleneksel yaklaşımların çıkış noktası tarihî gerçekliğin aslına uygun biçimde yansıtılması iddiasıdır. Yaşam hikâyesinin tamamını ya da hatıralarının ‘bir kısmını’ anlatmaya karar veren yazar, oluşturduğu anlatı aracılığıyla kendini tarihin içinde bir figür olarak konumlandırır.” (Gür, 2022: 976) ifadesi, bir bakıma biyografik roman için de geçerlidir. Biyografik roman, gerçek bir kişinin hayatını merkeze almakla beraber, tarihî verileri kurmaca teknikleriyle birleştirerek öznel bir anlatı düzlemi inşa eder. Böylece biyografik roman, tarihsel gerçeklik iddiası ile edebî kurgunun sağladığı imkânlar arasında bir denge mekanizması kurar. Bu bağlamda söz konusu tür, otobiyografik anlatılar gibi bireyi tarihin öznesi olarak konumlandırılabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Bahsedilen durum doğrudan tanıklık yerine, eserin yazarının; yorumlayıcı, betimleyici ve kurgulayıcı müdahalesi üzerinden gerçekleşir.

- Beşir Ayvazoğlu, *Bozgununda Fetih Riyası* (Çetin, 2009: 233)

Apaydın, Tahir Alangu tarafından 1968 yılında yayımlanan, *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı* isimli eseri, her ne kadar roman adını taşısa da biyografik romandan ziyade biyografi şeklinde değerlendirir. Aynı şekilde Yusuf Ziya Ortaç tarafından hazırlanan *İsmet İnönü-Bir Hayatın Romanı* isimli eser de roman niteliği taşımamaktadır (Apaydın, 2010: 167).

Her edebî türün olduğu gibi biyografik romanın da kendine özgü nitelikleri vardır. Geçmişte ve günümüzde verilen biyografik roman örnekleri dikkate alındığında, türün mevcut özellikleri tespit edilebilmektedir:

1) Biyografik romanlarda, çoğunlukla yazar ile biyografisi yazılan ya da kurgulanan kişiler arasında bir yakınlık veya hayranlık ilişkisi bulunur. Dolayısıyla biyografik bir romanın yazılış amacı, biyografisi yazılan/kurgulanan kişinin yazılan eser vasıtasıyla tanıtılması ve ebedileştirilmesi olarak düşünülebilir.

2) Günümüze kadar kaleme alınan biyografik romanlar incelendiğinde, bu türdeki eserlerin ağırlıklı olarak vefat etmiş kişiler üzerine odaklandığı görülmektedir. Ancak Apaydın, yaşayan kişiler hakkında yazılmış biyografik roman örneklerinin de bulunduğunu belirtmektedir (Atilla Şenkon, *Bütün Düşler Nazlı'dır.*).

3) Biyografik romanların kurgusu, yazılan herhangi bir romanın kurgusunun ana öğelerini bünyesinde barındırmamaktadır.

4) Verilen biyografik roman örneklerinde, başlangıçta okuyucunun sıkılabileceği düşünülerek kurgu ön plana çıkartılır. Metni bir roman hâline getirme gayreti nedeniyle olaylarda kronolojik sıra takip edilmez. Ancak sonrasında kronolojik karakterli bir olay aktarımı görülür. Kahramanın çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemleri tarihî gerçekliğe uyularak verilir (Apaydın, 2010: 169-172).

5) Biyografik romanın temel amacı, toplum nezdinde ün kazanmış ve başarılı kabul edilen kişilerin yaşamlarından seçilen kesitler aracılığıyla okura örnek teşkil edecek ideal bir model sunmaktır. Bu doğrultuda yazar, okurun roman kişisiyle özdeşleşmesini amaçlar.

6) Biyografik romanlar yazılırken hem kişinin gerçek yaşantısına bağlı kalınmaya özen gösterilir hem de bazı seçme ve elemeler yapılarak yazar tarafından şahsi tasarruflarda bulunulur. Böylece eser, tamamen gerçek bir hayat hikayesi olmaktan çıkarak bir roman hüviyeti kazanır. Dolayısıyla bu tür eserlerde gerçek ile kurgu iç içe geçmiş bir vaziyettedir (Çetin, 2009: 232-233).

Biyografik roman, temelde gerçekten yaşamış kimselerin yaşam öyküsünü anlatma ve aktarma maksadında olmasından dolayı roman türünün kurmaca özgürlüğünü tam anlamıyla yansıtamamaktadır. Biyografik roman türünde yazarı kısıtlayan en önemli unsur hem tarihsel hem de biyografik gerçekliğe sadık kalma gerekliliğidir. Yazarın gerçekliğe olan bağlılığı, eser yazımında serbest hareket edebilme imkânını sınırlandırmaktadır: “Bu nedenle denilebilir ki biyografik romanlar, diğer roman türlerine göre daha zayıftır ve genel itibarıyla yaratıcı olma özelliğinden yoksundur.” (Reyhanoğulları, 2013: 2160) Dolayısıyla biyografik romanlar, kurmaca romanın en önemli niteliklerinden biri olan yaratıcılık olanağını kısıtlı imkânlar çerçevesinde kullanabilmekte, bu durum da edebî manada hususî tasarruf ve tasarımlardan uzak kalmasına neden olmaktadır.

Gerçeklik, Anlatı ve Temsil Problemleri Bağlamında Sabiha Romanı

Refik Erduran'ın “Kitap ne tez ne roman ne yaşamöyküsü ne de anı derlemesi. Hepsinin karışımı oldu.” (Erduran, 2004: 9) takdimi ile okuyucunun dikkatine sunduğu *Sabiha* romanı, aşağıda yer alan üç ana başlık etrafında incelemeye tabi tutulacaktır. Böylece, Refik Erduran tarafından kaleme alınan *Sabiha* romanı³, belirlenen başlıklar etrafında tahlil edilerek okuyucuya tanıtılacaktır. Ayrıca söz konusu romanın, biyografik roman niteliklerine sahip olup olmadığı, yukarıda verilen biyografik roman özelliklerinden yola çıkılarak tespit edilmeye çalışılacaktır.

- 1.2. Eserin Kimliği ve Tarihsel Arka Planı
- 1.3. Yapı Çözümlemesi
- 1.4. Kişisel Yorum ve Genel Değerlendirme

³ Refik Erduran (2004). *Sabiha*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Eserin Kimliği ve Tarihsel Arka Planı

Refik Erduran tarafından kaleme alınan *Sabiha*, ilk Türk kadın gazeteci Sabiha Sertel'in hayatını konu alan bir romandır.⁴ Eser, on sekiz ana bölümden meydana gelmektedir. Bunlar, "Daver ile Muazzez", "Sabiha", "Devrim Tahterevallisi", "Cennetten Cehenneme", "İstanbul", "İkinci Cehennem", "Amerika'da Solculuk", "Ankara", "Balyoz Altında", "Kasırga Mutluluğu", "Tan Gazetesi", "Kerem Ateşi", "Stalin ile İsmail", " 'Spontane' Bir Cinayet", "Kara Komedi", "Silacılar", "Sonrası", "Sonsöz" isimlerinden oluşmaktadır. *Sabiha* romanı, Remzi Kitabevi tarafından 2004 yılında yayımlanmıştır ve birinci baskıdır. 183 sayfadan oluşur. Toplam iki bin adet basılmıştır.

Sabiha Sertel'in yaşamı (1895-1968), Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve gelişimi yıllarına rast gelmektedir. Bahsedilen tarih aralığı, siyasal ve toplumsal birçok değişim ile dönüşümün yoğun şekilde yaşandığı bir dönemi içerisine alır. Bu dönemde; siyasal bazı problemler, ekonomik sıkıntılar ve toprak kayıpları yaşanmıştır. Tüm bunların yanında Balkan Savaşları, I. ve II. Dünya Savaşı da belirtilen dönem içerisinde gerçekleşen hadiselerdendir. Hem Sabiha Sertel hem de eşi Zekeriya Sertel, Osmanlı Devleti'nin çöküşü, Cumhuriyet'in kuruluşu, çok partili hayata geçiş ve birçok savaşın tanığı olmuşlardır. Dolayısıyla Sabiha Sertel'in hayatını konu alan romanın arka planında sancılı bir tarihsel süreç yatmaktadır.

Yapı Çözümlemesi

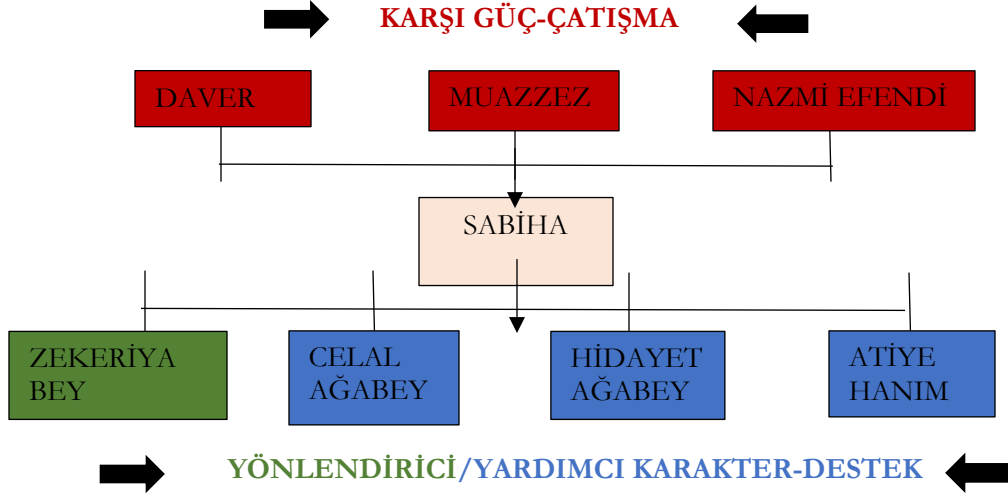
Olay Örgüsü

II. Meşrutiyet ilan edilmiş; sevinenler, kutlama yapanlar sokaklara dökülmüştür. Sabiha, o yıllarda annesi ile birlikte Selanik'te yaşamaktadır. Henüz ortaokul yıllarında arkadaşlarıyla beraber gazete çıkarmakta, okul dergisinde şiirler yayımlamaktadır. Ayrıca felsefe ve edebiyata ilgilidir, Namık Kemal ve Şinasi gibi yazarları okumaktadır. *Genç Kalemler* ve *Yeni Felsefe* gibi dergilere gönderdiği yazılar hemen kabul edilir ve yayımlanır. Yazılarında, toplumun aksayan yönlerini, kusurlu gördüğü kısımları yalın bir şekilde dile getirmeye çalışır ve kadın haklarının yılmaz savunucusu olur. Sabiha, lise eğitimini tamamlamış olsa da daha fazla kendisini yetiştirmek amacıyla, arkadaşlarıyla birlikte çeşitli branşlardan alanında uzman isimlerden özel dersler alır. *Yeni Felsefe* dergisinde yazarken dergiyi çıkaran Zekeriya Bey ile tanışır ve arkadaş olur. Selanik'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle birlikte Sabiha'nın hayatında da birtakım değişim ve dönüşümler gerçekleşir. Bu süre zarfında hastanede gönüllü hemşirelik yapmaya başlar. İşler daha kötüye gitmeye başlayınca ailesiyle birlikte İstanbul'a göçerler. İstanbul'a gelmelerini takip eden günlerde I. Dünya Savaşı başlamış, Boğaz'da işgal kuvvetlerinin gemileri görülmektedir. Bu sırada Sabiha-Zekeriya çiftinin çocukları olmuş, yoksulluk içinde onu büyütme gayreti içerisine girmişlerdir. Sabiha, eşiyle beraber *Büyük Mecmua* gibi çeşitli dergiler çıkartarak hem geçimlerini sağlamaya hem de sevdiği işi yapmaya devam eder. Daha sonra Halide Edip Adıvar'ın yardımlarıyla eğitim almak üzere Amerika'ya gider. Hem Sabiha hem de Zekeriya Bey, buradaki eğitimini tamamladıktan sonra Ankara'ya dönüş yaparlar. Her ikisi de Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında çeşitli görevlerde bulunurlar. Ancak bu durum uzun soluklu olmaz. Çeşitli anlaşmazlıklar neticesinde ilk olarak Sabiha, sonra da Zekeriya Bey İstanbul'a geri döner. Önce ortaklarla beraber Cumhuriyet gazetesini çıkarmaya başlarlar. Sonradan Zekeriya Bey, sermaye yetersizliği sebebiyle gazeteden ayrılır. Sabiha ile birlikte *Resimli Ay* dergisini çıkarmaya başlar. İşleri yolunda gider ve dönemin önemli simaları dergi etrafında toplanır. İlerleyen günlerde Zekeriya Bey, basım yayın faaliyetlerinden ötürü Sinop'ta kalebentlik ile cezalandırılır. Sabiha, *Resimli Perşembe* ismiyle dergiyi çıkarmaya devam eder. Daha sonra dergiye Nazım Hikmet dâhil olur ve derginin okunurluğu günden güne artmaya başlar. Ancak çeşitli sebeplerle dergi kapanır. Sabiha, hayatının çeşitli dönemlerinde çeşitli dergi ve gazeteler çıkartmaya devam eder. Özellikle Tan gazetesi devrinde hatırı sayılır bir okuyucu kitlesine ulaşır. Ne var ki günün birinde Tan gazetesi ile birlikte Sabiha-Zekeriya çifti de protesto edilmeye başlanır. Toplanan kalabalık tarafından Tan gazetesi binası yakılıp, yıkılır ve tahrip edilir. Böylece Sertellerin Türkiye'de gazetecilikleri noktalanmış olur. Takip eden günlerde Serteller tutuklanır ve bir süre ceza evinde kalırlar. Cezaevinden çıktıktan sonra ülkede fazla tutunamayan çift, çareyi Paris'e gitmekte bulur. Buradan sonra Moskova'ya oradan da Viyana geçerler. Son durakları ise Bakü'dür. Sabiha, bir süre Azerbaycan'da çalışmalarına ve yazı faaliyetlerine devam eder. Ancak yakalanmış olduğu amansız hastalık neticesinde Bakü'de hayata gözlerini yumar.

⁴ Refik Erduran'ın romanları hakkında daha fazla bilgi almak için bkz: Aynur Aksu (2018). "Refik Erduran'ın Romanlarında Yapı ve İzlek", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Kişiler

Eser, biyografik bir roman olma özelliği taşımasından dolayı, yaşamöyküsü anlatılan kişi olan Sabiha, asıl kahraman rolündedir. Sabiha'nın, eşi olan Zekeriya Bey yönlendirici, abileri Celal ve Hidayet ile annesi Atiye Hanım romanda yardımcı karakter konumundadır. Bu isimler yazar tarafından; olay örgüsüne katkı sağlamak, asıl kahramanın amacına ulaşması noktasında yardımcı olmak maksadıyla seçilmişlerdir. Bu isimlerin yanında; çatışmanın oluşabilmesi ve olay zincirinin düğümlenebilmesi için asıl kahramanın karşısında bir rakibe ihtiyaç duyulur (Aktaş, 2022: 48). Bu sebeple yazar eserinde, Daver ve eşi Muazzez ile Sabiha'nın babası Nazmi Efendi'yi karşı güç olarak konumlandırır.

Romanda asıl kahraman niteliğindeki kişi Sabiha'dır. Eserde meydana gelen olayların tamamı onun etrafında şekillenir yahut anlam kazanır. Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Sabiha'nın, olay ve durumlar karşısında verdiği tepkiler ile karakter niteliklerinden dolayı roman bünyesindeki olaylar zinciri sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisine girer. Yazar romanın başında Sabiha'yı, "Temiz yüzü, korkusuz gözleri, başına buyruk davranışlarıyla hem saygıya benzer duygular, hem de çoğu kez şaşkınlık ve zaman zaman öfke uyandırıyor çevrede." (Erduran, 2004: 13) şeklinde okura tanıtır. Sabiha henüz çocuk yaştaiken bile birtakım kalıplaşmış ifade ve geleneklere karşı çıkar. O dönemdeki yaşlıları gibi çeyiz için nakış yapmak yahut ev işlerine yardım etmek niyetinde değildir. Bunların yerine okumak istemekte, okulda arkadaşlarıyla beraber gazete çıkarmakta ve bazı dergilerde şiirler yayımlamaktadır. Tüm maksadı vatan ve millet için yararlı olmak, faydalı işler yapabilmektir. Selanik, Yunanlılar tarafından işgal edildiğinde, gönüllü olarak hastanelerde hemşirelik yapar. Ailesi tarafından tüm tehlikelerden ve olumsuzluklardan uzak bir şekilde büyütülen Sabiha için bu görev, ilk başlarda zor gelir. Ancak inatçı karakteri her işin üstesinden gelmesi için yeterli olur. İstanbul'a geldiğinde de bu durumunda bir değişiklik olmaz. Özellikle Halide Edip Adıvar'ın romanlarını okur, gazete ve dergilerden ülke içinde ve dışında yaşanan olayları yakından takip eder. Onun nezdinde yaşanan olaylara seyirci kalmak ve eyleme geçememek en büyük üzüntü kaynağıdır. Ayrıca başkalarına yük olma düşüncesi de kafasında yer etmiştir. Böylece kendisini geçindirecek bir iş bulma gayesini her daim zihninde taşır. Amerika'ya gider ve burada eğitimini tamamlayıp ülkeye geri döner. Eşi Zekeriya Bey ile birlikte çeşitli gazete ve dergiler çıkarır. Yazılarında toplumun aksayan yönleri ile hatalı gördüğü kısımları yazar ve kadın haklarının savunucusu olur. Zekeriya Bey, yazım faaliyetlerinden dolayı Sinop'a kalebent olarak görevlendirilince dergilerin tüm sorumluluğunu üzerine alır ve baskı tekniklerini öğrenerek kendisi faaliyetlere devam eder: "(...) bela görünce sinmek adeti yoktu. Hem çocuklarına iyi anne, hem de onuruna sadık insan olabileceğini düşünüyor, pes etmeyi aklından bile geçirmiyordu." (Erduran, 2004: 76)

Sabiha, eserin merkezinde konumlandırılmış idealist ve mücadeleci kimliğiyle öne çıkan bir kahramandır. Romanda yer alan diğer kişilerin hemen hepsi, Sabiha ile doğrudan ya da dolaylı bir şekilde bağlantılıdır. Henüz çocukken toplum ve ailesi tarafından kendisine dayatılan geleneksel kadın rollerine karşı çıkar ve okuyup yazarak topluma faydalı olma gayesini taşır:

“Kız gelenekle ilk büyük çatışmayı ise okula başlarken yaşamıştı. Evli ablasının ‘bak sana ne getirdim’ diye önüne koyduğu bohçayı armağan sanmış, ama içinden çıkan kara çarşafı görünce neye uğradığını şaşırmişti. (...) Ağlayıp sızlamanın yararı olmamıştı. Boyun eğmedikçe okula başlayamayacağını kesinlikle anlayınca yedi yaşında çarşafı giymişti çocuk. Ama bu yenilgiyi sindiremiyor, okul dönüşü eve girer girmez kapkara kumaş yumağını üstünden sıyrıp yere çalıyordu.” (Erduran, 2004: 14)

Sabiha, Halide Edip Adivar gibi yazarları okuyarak bilinçlenir. Vatana ve millete karşı beslediği sevgi, Sabiha karakteri için en büyük itici güçtür. Selanik’in düşman askerleri tarafından işgali üzerine hemşirelik yaparak millî bir sorumluluk üstlenir. İnatçı kişiliği, bağımsızlığa olan düşkünlüğü ve kendi ayakları üzerinde durma isteği Sabiha’nın en belirgin karakter özelliklerindedir. Aynı zamanda Sabiha, romanda toplumsal dönüşümü ve dönem içerisindeki yeni kadın tipini temsil etmesi bakımından da dikkate değer bir karakterdir.

Romanda yardımcı karakter konumunda bulunan Zekeriya Bey, romanın asıl kahramanı Sabiha’nın eşidir. Gazetecilik yaparak yaşamını idame ettirmeye gayret gösteren; namuslu, çalışkan ve idealist bir kişiliğe sahiptir:

“Zekeriya Bey Makedonyalı bir çiftlik sahibinin oğluydu. Sekiz yaşındayken annesi ölmüş, ölen annesinin yerine babası on dört yaşındaki güzel baldızını alınca evden uzaklaşıp Gümülcine’deki dayısının yanına gitmiş, İdadi’yi orada bitirmiş, sonra Selanik’e geçmiş, ölen babasının mirasına boş vermiş, gazetelerde çalışarak eğitimini sürdürmüştü. Çok zeki, yetenekli, yürekli, çalışkan ve dürüsttü. Ziya Gökalp gibi, Ömer Seyfettin gibi düşünürlerle temas kurmuş, dergiciliği ve yazarlığıyla basında tanınmış, İttihatçılar arasında da “güvenilir” diye ünlenmişti genç yaşta.” (Erduran, 2004:37)

Zekeriya Bey, yönlendirici karakter konumunda olmasından dolayı Sabiha’nın hayatını şekillendiren bir niteliğe sahiptir. Sabiha, Zekeriya Bey ile evlendikten sonra yaşamı değişim ve dönüşüm içerisine girer. Önce eşiyile beraber eğitim almak maksadıyla Amerika’ya gider. Eğitimin tamamlanması akabinde Zekeriya Bey, Cumhuriyet’in kuruluş aşamasında çeşitli görevlerde bulunmak üzere Ankara’ya geçer ve Sabiha’yı da beraberinde götürür. Ankara’dan sonra İstanbul’a gelirler, çeşitli gazete ve dergiler çıkartırlar. Zekeriya Bey’in Sinop’a kalebent olarak gönderilmesinden sonra yayım faaliyetlerini Sabiha üstlenir. Dolayısıyla Sabiha’nın yaşantısının yönünü tayin eden kişinin dolaylı olarak Zekeriya Bey olduğunu söylemek yanlış bir çıkarım olmayacaktır.

Zekeriya Bey, roman içerisindeki “yönlendirici karakter” işlevinin ötesine geçerek Sabiha’nın hem bireysel hem de toplumsal bir dönüşüm sürecine girmesine böylece entelektüel kimliğe bürünmesinde belirleyici bir görev üstlenmiş olur. Onun roman içerisindeki varlığı, Cumhuriyet Dönemi’nde kadının birey olarak kamusal alandaki konumunun değişim ve dönüşümünü sembolik anlamda temsil eder. Zekeriya Bey, eser içerisinde sergilediği tavır, tutum ve faaliyetlerinden dolayı dönemin modernleşme ideolojisinin de bir yansımasıdır.

Romanda yardımcı karakter konumunda bulunan; Sabiha’nın abileri Celal ve Hidayet ile annesi Atiye Hanım, eserdeki olay ve durumlar karşısında Sabiha’yı destekleyen bir görev üstlenirler. Eserin başında Sabiha’nın annesi Atiye Hanım, “dönme camiasına” dâhil olmalarından dolayı kızını bu camianın dışından biri olan Zekeriya Bey’e vermek istemez. Çünkü bahsi geçen camianın en katı kurallarından biri dışarıya kız vermemeleridir. Ancak kızının kararlılığını gördükten ve ağabeylerinin onayını aldıktan sonra daha fazla bahsedilen evliliğe karşı çıkmaz ve kızının destekçisi olur. Sabiha’nın abisi Celal ise en başından beri onun destekçisidir: “Benim için senin mutluluğun önde gelir. En doğrusu kendi seçtiğin erkekle evlenmendir.” (Erduran, 2004: 37) sözleriyle yanında olduğunu belirtir. Hidayet Ağabey’i’de bu duruma itiraz etmez ve kabul eder. Dolayısıyla Sabiha hem kimlik mücadelesi hem de bireysel özgürlük bağlamında ailesi tarafından dolaylı da olsa desteklenir. Yukarıda Atiye Hanım’ın, eser başında Sabiha’nın Zekeriya Bey’in “dönme camiası”na dâhil olmaması sebebiyle evliliklerine onay vermediğinden ve Sabiha’nın kararlı duruşu karşısında tutumunu değiştirmek zorunda kaldığından söz edilmişti. Bu durum ise bireysel iradenin geleneksel normlar üzerindeki üstünlüğünün bir temsili niteliğinde sayılabilir. Ayrıca eserde Sabiha’nın abileri gibi erkek figürlerinin de destekleyici bir rol üstlendiği görülür. Sabiha’nın abisi Celal’in, “Benim için senin mutluluğun önde gelir.” ifadesi genelde toplum özelde ise aile içindeki erkek hegemonyasının ve hiyerarşisinin yumuşadığı manasını taşımaktadır. Netice itibarıyla yardımcı karakterlerin tamamı eserin temel çatışmasına katkıda bulunan ideolojik vasıtalarlardır.

Romanda karşı güç konumunda bulunan üç isim mevcuttur. Bunlar; Daver, Muazzez ve Sabiha’nın babası Nazmi Efendi’dir. Daver, her ne kadar samimiyetleri olmasa da Sabiha’nın mahalleden arkadaşıdır. “Daver yirminci yüzyıl başlarındaki Selanik sokaklarının da, sübyan mektebinin de en sevilen çocuğuydu. Hem güzeldi, hem şirin. Daha önemlisi, o kozlardan yararlanmayı çok iyi biliyordu. Herkese gülümser, herkesle iyi geçinirdi.” (Erduran, 2004: 11) Eserde her daim kendi çıkarını gözetken ve kurnaz bir karakter olarak kurgulanmıştır: “Ev

ödevini yaptırmak ya da topuyla oynamak türünden bir avanta sağlayacaksa, kendinden çelimsiz çocuklara bile abicim dediği olurdu. Yaştı oğlanların kurduğu çeteciklerden hiçbirinin üyesi değildi. Ama her birine ötekilerden haber getirdiği için, dayak yemezdi hiç.” (Erduran, 2024: 11) O, çocukluğunda nasılsa gençliğinde de kişilik özelliklerini muhafaza eder.

Ayrıca her devrin adamı olan babasının, onun karakterinin oluşmasında payı büyüktür. Eserde Daver’in, bahçelerinde bir bukalemun görmesi, bahsi geçen hayvanın yaratılış özellikleri dikkate alındığında, Daver ve babasının karakter özelliklerine yazar tarafından bir gönderme yapıldığı söylenebilir (Erduran, 2004: 23). Sabiha ve Zekeriya çiftini takıntı hâline getiren Daver, onların başarılarından dolayı mutsuz olur, başarısızlıklarından ise tarifsiz bir zevk duyar. Hatta bir işte iyi gittiklerini duyduğunda, işleri terse çevirmek için diğer karşı güç rolünde bulunan eşi Muazzez’le birlikte planlar yapar. Muazzez de Daver tarafından kendi çıkarı için kullanılır. Ancak bu durumdan hoşnutsuz değildir. Aynur Aksu çalışmasında, her iki kişiyi de “kart karakter” olarak isimlendirir ve kendi köklerine yabancı olduklarını ifade eder (Aksu, 2018: 278).

Romanda karşı güç konumunda bulunan diğer bir isim ise Sabiha’nın babası Nazmi Efendi’dir. Nazmi Efendi; çoğu zaman sarhoş gezen, geçimsiz, katı kuralları olan ve etrafındakilere huzur vermeyen bir karakter olarak resmedilir. Sabiha’nın okumasını desteklemediği gibi dikiş-nakış öğrenmesinin daha faydalı olacağı kanaatindedir (Erduran, 2004: 15). Bu sebeple hem Sabiha’yı hem de annesi Atiye Hanım’ı kısıtlamaktadır. Zaten henüz romanın başında, Nazmi Efendi’nin Atiye Hanım’a şiddet uygulaması sonucunda, annesi ve Sabiha evi terk eder. Böylece ikisi de Nazmi Efendi’nin dayattığı kurallardan ve yaşattığı huzursuzluklardan uzaklaşmış olur. Sonuç olarak yukarıda incelenen üç karakter, romanda yer alan “kötücül” karakterler olmasının yanında dönem içerisindeki toplumsal yapı ile ahlaki yozlaşmanın eser bünyesinde görünür hâle geldiği simgesel araçlardır. Yazar, her üç karşı güç durumundaki karakteri kullanarak ataerkil ve geleneksel otorite ile etik yozlaşma bağlamında dönemin toplumsal ve ideolojik bir eleştirisini yapar.

Zaman ve Mekân

Zaman, edebî bir eserin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Zamanı önemli kılan, eserde anlatılan olayları doğrulayan ve olayların okuyucunun zihninde gerçekçi bir şekilde yerleşmesine imkân sağlayan bir süreç olmasıdır (Tekin, 2009: 117). Hikâye, roman yahut tiyatro gibi edebî türlerde olay örgüsünün; yazar tarafından belirlenmiş bir zamanda başlayıp, yine belirli bir zaman diliminde gelişim göstererek kurgusal bir noktada sona erdiği bilinmektedir (Çetışli, 2014: 96). Şerif Aktaş da anlatma esasına bağlı edebî metinlerin ve tabii zamanın temel niteliğinin kurmaca olduğuna dikkat çeker (Aktaş, 2022: 51). Dolayısıyla edebî eserlerde zaman, olay örgüsünün sistemli bir şekilde ilerlemesini sağladığı gibi aynı zamanda eserin gerçeklik düzeyini de belirleyen kurmaca bir unsurdur. Edebî metnin yaratıcısının estetik yönelimlerine göre zamanı inşa etme biçimi de değişiklik göstermekte böylece kurgulanan her metinde farklı bir anlatı zamanı ve gerçeklik düzeyi ortaya çıkmaktadır.

Biyografik romanlar dikkate alındığında eserde anlatılan olayların, belirtilen kişi ve mekânların tamamen kurmaca olmadığı, hatta tarihî olarak doğruluğu ispatlanabilir nitelikte unsurlar olduğu bir gerçektir. Zaman da bahsedilen unsurlardan biridir. Her ne kadar, edebî eseri vücuda getiren unsurların gerçek oluşu okuyucunun zihninde anlatının inandırıcılığını artırsa da yazarın tarihî gerçeklere sadık kalma sorumluluğu altına girmesine neden olur. Bu durum da biyografik roman yazarının yukarıda bahsedilen unsurları bir denge esasına bağlı kalarak vermesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Romanın henüz başında II. Abdülhamit’in 1876 yılında Meclis’i kapatmasından ve bu yönetimin otuz yıldır devam ettiğinden bahsedilir (Erduran, 2004: 17). Dolayısıyla eserdeki olay örgüsünün 20. yüzyılın başlarına denk geldiği anlaşılır. Ayrıca Sabiha’nın yedi yaşında okula başladığı bilgisi de eserde yer alır (Erduran, 2004: 14). Eserin bir biyografik roman olması sebebiyle yazarın gerçeklere bağlı kaldığı ve Sabiha Sertel’in doğum gününün 1895 olduğu düşünüldüğünde, romandaki olay örgüsünün başlangıç tarihinin 1902 olması muhtemeldir. Roman, Zekeriya Sertel’in doksan yaşında ölmesiyle son bulur (Erduran, 2004: 179). Bu tarih ise 1980’dir. Dolayısıyla eserin, 1902 ile 1980 yılları arasındaki yetmiş sekiz yıllık bir zaman diliminde geçtiği anlaşılır. *Sabiha* romanında zaman kronolojik bir biçimde ilerler. Yukarıda belirtilen tarih aralığında ülke içinde gerçekleşen olaylar tarihî gerçekliğe bağlı kalınarak belirli bir düzen içerisinde aktarılır. Olay örgüsü içerisinde Sabiha’nın yaşantısı sürerken, aynı eksende fakat ayrı bir bölümde, Daver ve Muazzez’in zaman içerisindeki konumlarına da yer verilir. Edebî eserin atmosferini ve estetik bütünlüğünü belirleyen zaman gibi önemli bir unsur da mekândır. *Sabiha* romanındaki olay örgüsünün başladığı tarih olarak düşünülen 1900’lü yıllarda mekân Selanik’tir. Şehrin işgale

uğraması ile birlikte Sabiha, doğup büyüdüğü topraklara veda ederek İstanbul'a taşınır. Burada Zekeriya Bey ile tanışarak evlenir. Ancak bir süre sonra İstanbul da düşman askerleri tarafından işgal edilir. Sabiha çeşitli sebeplerle, Selanik gibi İstanbul'da da sıkıntılı günler geçirir. Daha sonra Halide Edip Adıvar'ın destekleri ile Sabiha-Zekeriya çifti eğitim almak üzere Amerika'ya gider. Eğitimlerinin tamamlanması akabinde de önce Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında çeşitli görevler almak üzere Ankara'ya sonrasında da yayım faaliyetlerine devam etmek maksadıyla İstanbul'a geçerler. Burada hayatlarına bir süre devam ettikten sonra dönem içerisinde yaşadıkları birtakım problemler neticesinde ailecek Paris'e taşınırlar. Çift burada hem fiziksel hem de fikrî anlamda özgür bir ortama kavuşmuş olsa da vatanlarından ve sevdiklerinden çok uzakta yaşamak mecburiyetinde olduklarından dolayı karamsar bir ruh hâli içerisine girer. Eserin sonuna doğru Sabiha rahatsızlanır ve tedavi görmek amacıyla kızı Yıldız ile birlikte Moskova'ya oradan da Bakü'ye taşınır. Romandaki mekânların açık yahut kapalı niteliklere sahip olduğunu belirleyen unsur, eserin içindeki olay örgüsünün geçtiği dönemlerin toplumsal ve siyasal atmosferidir. Bu durum, mekânın şahıslar üzerindeki algılanış biçimini etkileyerek karakterlerin psikolojisine doğrudan yansır.

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatma esasına bağlı edebî metinlerde üç anlatıcı tipinden bahsetmek mümkündür. Bunlar; 1. tekil kişi (Ben), 3. tekil kişi (O) ve 2. çoğul kişi (Siz)'dir (Tekin, 2009: 26). Bakış açısı ise "Hâkim, Kahraman ve Gözlemci" olmak üzere toplam üç adettir (Aktaş, 2022). Reyhanoğulları, biyografik romanlarda anlatıcının genellikle 3. tekil kişi olduğunu ifade eder (Reyhanoğulları, 2013: 2162). Dolayısıyla *Sabiha* romanında da geçerli olan anlatıcı 3. tekil kişidir ve bu duruma bağlı olarak romandaki bakış açısı hâkim bakış açısıdır. Bahsedilen bakış açısı yazara sağladığı geniş imkânlar ve perspektif sebebiyle klasik romanlarda sıklıkla kullanılır. Tekin'in de vurguladığı üzere bahsi geçen bakış açısı temel karakteri sebebiyle 'her şeyi bilme' esasına dayalıdır. Anlatıcı figür yani yazar, tıpkı Tanrı gibi her şeyi bilir, görür ve sezer. Kısacası bu bakış açısı eser üzerinde her durum ve olaya hâkimdir, bu nedenle de her şeyin üzerinde bir profil çizer (Tekin, 2009: 50).

Sabiha romanındaki anlatıcı, olay ve durumları her açıdan bilen ve görebilen, karakterlerin iç dünyaları, psikolojileri yanında geçmiş ve gelecek zaman dilimlerine hâkim olan bir konumdadır. Asıl kahramanın ve onun ailesinin "dönme camiası"na sahip olduğunu, bu durumun ortaya çıkardığı geleneksel niteliklere hâkimdir. Sabiha'nın babası Nazmi Efendi'nin neden çok fazla içki içtiğini, ailenin içinde bulunduğu maddi ve manevi durumu, Sabiha'nın nasıl bir ortamda büyüdüğünü okuyucuya göstermek maksadıyla aktarmaya çalışır. Anlatıcı, geçmişte yaşanmış olaylar hakkında bilgi sahibi olduğu gibi aynı zamanda gelecekte yaşanacak olayları da bilir. Bu her şeyi bilen ve gören hâkim bakış açısının roman üzerindeki zamansal hâkimiyetinin de bir göstergesidir. Reyhanoğulları, "biyografik romanların yapısı gereği, kurmacadan çok gerçeğe dayandırılmak istenmesi, anlatıcının sesinde yazarın konumu fazlasıyla hissedilir." (Reyhanoğulları, 2013: 2163) şeklinde bir çıkarımda bulunur. *Sabiha* romanında da yazar, tarihî gerçekliği okuyucuya aktarma kaygısıyla, anlatıcının bağımsız bir şekilde kurmaca unsurlara olan sadakatini zayıflatır. Bu durum da eserin sanatsal niteliğine gölge düşürür.

Kişisel Yorum ve Genel Değerlendirme

Sabiha Sertel'in hayatına dair bilgilerin yer aldığı birçok kaynak mevcuttur. Bu kaynaklardan en önemlileri arasında; Sabiha Sertel tarafından yazılan ve kendi hayatını anlattığı Roman Gibi (Sertel, 1978) ile kızı Yıldız Sertel'in annesinin hayatına ve kişiliğine dair bilgiler verdiği, Annem-Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı (Sertel, 1994) isimli eserler yer almaktadır. Burada ismini saymadığımız, Sabiha Sertel'in yaşantısına, kişiliğine ve yazı hayatına ışık tutan daha birçok çalışma vardır. Kısaca söylemek gerekirse biyografisi yazılan kişi olan Sabiha Sertel hakkında yazarın elindeki kaynak çeşitliliği oldukça geniştir. Bu durum her ne kadar yazarın işini kolaylaştırırsa da aynı zamanda yazarı, olaylar ve durumlar arasında seçim yapma ikileminde bırakır. Bahsedilen karmaşıklık neticesinde de hatalar yapılabilir.

Öncelikle yazarın, şahsi fikirlerinden ve ideolojisinden dolayı tarihî gerçeklerden doğru bir şekilde yararlanamamış olduğunu söylemek gerekir. Yazar, romanda I. Dünya Savaşı yıllarını anlatırken Türkler ve Ermenilerin birbirleri ile çekişme hâlinde olduklarından bahseder ve şu cümleyi sarfeder: "Tarihe iki taraf için de leke diye geçecek olaylar yaşandı." (Erduran, 2004: 41). I. Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'daki Ermeni gruplar, dönemin dış güçlerinin de etkisi ve yönlendirmesi ile Osmanlı Devleti'ne karşı isyan teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu sırada bölgede yaşamayı sürdüren Türklere ciddi derecede zarar verdikleri, eziyet ettikleri,

can ve mal kayıplarına neden oldukları tarihî vesikalarda yer almaktadır.⁵ Yazar, gerçek bir kişinin hayatını roman formunda kurgularken, tarihî olay ve gerçek durumlar üzerinden ilerlemeye çalışmış ancak gerek öznel yorumlarından gerekse de taraflı bir yaklaşım sergilemesinden dolayı nesnel bir aktarım ortaya koymayı tam olarak başaramamıştır.

Bunun dışında *Sabiha* romanında yazarın, dönem içerisinde cereyan eden tarihî olaylardan sıklıkla bahsetmesi, eserin estetik yapısını gölgede bırakarak kurgusal ve edebî niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca yazarın dikkatinden kaçan kurgusal anlamda birçok teknik hata mevcuttur. Yazar, eserin başında hayatını romanlaştırdığı kişi olan Sabiha Sertel'den bahsetmek yerine Sabiha'nın arkadaşı olarak kurguladığı Daver ile Muazzez isimli iki kişiden söz eder. Elbette eserin kurgu zeminin oluşturulması maksadıyla farklı karakterlerden bahsedilmesi olumsuz bir tutum değildir. Ancak eserin bir biyografik roman olması nedeniyle okuyucunun eserin başında hayat hikâyesi anlatılacak kişi olan Sabiha'ya dair bir giriş cümlesi beklemesi ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla yazarın, biyografik roman türüne rağmen odak kişiyi doğrudan okuyucuya tanıtmaması, okuyucunun beklentisiyle çelişebilir. Bu durumun hem eserin bütünlüğünü hem de okurun ilgisini olumsuz yönde etkileyebileceğini söylemek mümkündür.

Reyhanoğulları, biyografik romanlarda hayatı anlatılan kişinin ölüm tarihinin önem arz ettiğini ve bu bilgiyi okuyucunun bilmek isteyeceğini belirtir (Reyhanoğulları, 2013: 2167). *Sabiha* romanında yazar, Sabiha'nın ne doğum ne de ölüm tarihini okuyucuyla paylaşmaz. Sabiha Sertel'in yaşam öyküsüne hakkında bilgi sahibi olmayan bir kişi, eserden yola çıkarak Sabiha'nın ölüm ve doğum tarihini kestiremez. Biyografik romanlarda hayatı anlatılan kişinin hem doğum hem de ölüm tarihlerine eserde yer verilmesi, okuyucu tarafından zaman ve mekân bağlamının kuvvetli bir şekilde kurulmasının yanında karakterin hayat hikâyesinin bütüncül olarak okuyucunun zihninde canlandırılmasına imkân sağlar. Yazar, eserin gerçekleştiği devirdeki birçok olaya tarihleri ile birlikte yer verirken romanın yazılış amacı olan Sabiha Sertel'in doğum ve ölüm tarihlerine yer vermemiştir. Bu durum eserin, tarihsel tutarlılığını zedelediği gibi biyografik bir roman olma niteliğini zayıflatmıştır.

Romanın en büyük eksikliklerinden biri de Sabiha karakterinin yazar tarafından yüzeysel bir şekilde işlenmiş olmasıdır. Yazar, eser boyunca Sabiha'nın içsel çatışmalarını yeteri kadar ayrıntılı bir şekilde işlemeyi başaramaz. Bunun yerine Sabiha karakterini belli bir siyasi oluşumun tarafı olarak göstererek onu ideolojik bir sembol hâline dönüştürür. Örneğin, Sabiha-Zekeriya çiftinin eğitimini tamamlamak için Amerika'ya gitmesini "Amerika'da Solculuk" başlığı altında okuyucuya sunar (Erduran, 2004: 51). Yazar, sonraki bölümlerde daha da ileriye giderek Sabiha'nın öncesi ve sonrası siyasi ideolojisi hakkında kesin ve net bilgiler verir: "Nazım'dan önce Sabiha burjuva demokrasisi dediği Batı tipi parlamentolu düzendeki insan haklarını ve sosyal adaleti Türkiye için de istemekle yetinen bir liberaldi. 'Nazım'dan sonra' komünist oldu." (Erduran, 2004: 90) Yazar, eserde kullandığı başlıklar, cümleler ve örneklerle Sabiha karakterini insani yönleriyle okura tanıtmak yerine ideolojik bir tip vücuda getirerek okurun, karakterin iç dünyasına dair bağımsız bir şekilde fikir üretmesini engeller. Böylece eser, biyografik bir roman olma niteliğini kaybederek ideolojik bir anlatı hâline dönüşür.

Sonuç

Edebî bir tür olan biyografi ile romanın, teknik ve estetik unsurlarının birleşiminden "biyografik roman" ya da "yaşamöyküsel roman" ismiyle yeni bir anlatı türü ortaya çıkmıştır. Yazar, bu yeni türle birlikte, bulgu ve belgelere dayanan tarihî gerçekliği doğru bir şekilde okuyucuya aktarma sorumluluğu yanında roman sanatının kurgusal ve estetik unsurlarını bir arada yürütmek mecburiyetindedir. Bahsedilen iki durumun dengesi yeterli ölçüde sağlanmadığı takdirde eserin sanatsal niteliği ve yaşamöyküsel roman türüne uygunluğu tartışmaya açılabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Türk edebiyatı bünyesinde biyografik roman örnekleri arasında kabul edilen ve Refik Erduran tarafından kaleme alınan *Sabiha* isimli eser, irdelenmesi gereken bir konumda yer alır. Erduran romanında, Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal, kültürel ve siyasal değişim ve dönüşümüne şahitlik etmiş bir kişilik olan Sabiha Sertel'in; yaşantısını, kişisel ve düşünsel gelişimini anlatmaya çalışmıştır. Roman, biçimsel olarak biyografik romanın kendine özgü niteliklerini bünyesinde taşımakla beraber kurgu açısından

⁵ Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı arşivlerinde bulunan belgeler ve fotoğraflar, dönem içerisinde gerçekleşen olayların çok yönlü ve nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için önemli bir kaynak mahiyetindedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi almak için bkz: I. Dünya Savaşı Sırasında Ermenilerin Türklere Yaptığı Katliam Fotoğrafları (2000), Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

birtakım eksiklikleri sahiptir. Yazarın, romanın başkahramanı olan Sabiha karakterinin psikolojik derinliğini yeteri kadar yansıtamadığı, dolayısıyla da iç dünyasını sistemli bir şekilde işleyemediği bir gerçektir. Eser, biyografik romanın gerekliliklerinden ve niteliklerinden olan hayatı anlatılan kişinin bütün yönleriyle anlaşılması noktasından uzaklaşarak Sabiha karakterinin sadece ideolojik bir tipe dönüşmesine neden olmuştur. Buna ek olarak Sabiha Sertel'in hayatına dair bazı ayrıntıların (doğum ve ölüm tarihi) göz ardı edilmesi eserin, biyografik açıdan doğruluğunu sorgulanabilir hâle getirmiştir. Ayrıca yazarın, Sabiha Sertel gibi gerçek bir kişinin yaşantısını roman şeklinde kurgularken tarihî olay, durum ve belgelere sadık kalması gerekirken gerek kişisel görüşü gerekse de taraflı yaklaşım tarzı sebebiyle nesnel bir anlatım tarzı ortaya koyamadığını da belirtmek gerekir. Bunun yanı sıra yazarın, eserin olay örgüsünün geçtiği dönemde gerçekleşen tarihî olaylara sıklıkla yer vermesi romanın, kurgusal ve estetik bütünlüğünü geride bırakarak edebî değerinin gölgede kalmasına neden olmuştur. Sonuç olarak *Sabiha* adlı eser, biyografik ya da yaşamöyküsel roman türünün özelliklerini taşımakla birlikte, tarihî gerçeklik ve edebî kurmaca ilişkisini doğru bir şekilde dengede tutma noktasında yetersiz kalmıştır. Buna karşın roman, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın gazetecisi olan Sabiha Sertel'in hayatını görünür kılmaya ve biyografik roman türünün Türk edebiyatı içerisindeki konumu ile nitelikleri hususunda yeni değerlendirmeler sunması bakımından dikkate değer bir katkı sunmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu makalenin araştırma, yazarlık ve/veya yayın süreci ile ilgili herhangi bir potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Mali Destek

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkı Oranı

Çalışma, tek yazarlı olup yazarın katkı oranı %100'dür.

Etik Kurul İzni

Çalışma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalardandır.

Kaynakça

- Aksu, A. (2018). *Refik Erduran'ın Romanlarında Yapı ve İzlek* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Fırat Üniversitesi.
- Aktaş, Ş. (2022). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tablîli-Teori ve Uygulama*. Bilge Kültür-Sanat.
- Apaydın, M. (2010). Biyografik Roman Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi Üzerinde Bazı Dikkatler. *Hece, Türk Romanı Özel Sayısı* (65-67), 475-484. Hece Yayınları.
- Çetin, N. (2009). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap.
- Çetindaş, D. (2016). *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*. Kesit Yayınları.
- Çetişli, İ. (2014). *Metin Tabliline Giriş/2*. Akçağ Yayınları.
- Erduran, R. (2004). *Sabiha*. Remzi Kitabevi.
- Gür, M. (2022). Cumhuriyet'in Gölgesinde Osmanlı'yı Hatırlamak: Zeytinadağ'ında Özne, İktidar ve Kimlik, *Karadeniz Araştırmaları (KaraM)*, 19(75), 975-987. <https://doi.org/10.56694/karadearas.1173613>
- Reyhanoğulları, G. (2013). Elbet Sabah Olacaktır: Fikret'in Romanını Yaz(ama)mak, *Turkish Studies*, 8(9), 2157-2173. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5074>
- Sertel, S. (1978). *Roman Gibi*. Cem Yayınevi.
- Sertel, Y. (1994). *Annem-Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı*. Yapı Kredi Yayınları.

Tekin, M. (2009). *Roman Sanatı-Romannın Unsurları 1*. Ötüken Yayınları.

www.etimolojiturkce.com Erişim tarihi: 22.09.2025. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/biyografi>

Yivli, O. (1999). *Edebî Metinler*. Günce Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Biography, as a genre that records an individual's life story in a unique style and method, holds a significant place within both Turkish and Western literatures due to its role in transmitting personal histories to future generations. Over time, biography has interacted with other narrative forms, branching into various distinct literary genres. As a result of this interaction, the fusion of biography with the fictional qualities and narrative techniques of the novel has led to the emergence of a new literary form known as the biographical novel.

An examination of the history of biography within Turkish literature reveals that it possesses a long-standing tradition. However, the first examples of the biographical novel began to appear during the Republican Era. As far as it can be determined, the first work that can be classified as a biographical novel is Hasan Âli Yücel's *Goethe: Bir Dehanın Romanı* (Goethe: The Novel of a Genius). Among later examples is *Sabiha*, a novel narrating the life of Sabiha Sertel, who is recognized as the first female journalist of the Republic of Turkey. The novel consists of eighteen main chapters and was first published by Remzi Kitabevi in 2004. It is a first edition comprising 183 pages.

In this study, the novel *Sabiha* is analyzed and introduced to the reader within specific thematic frameworks. Additionally, an attempt is made to determine whether the novel possesses the characteristics of a biographical novel, based on the features outlined above. Sabiha Sertel's life (1895–1968) coincides with the late Ottoman period and the formative years of the Turkish Republic—an era marked by intense political and social transformation. As the novel is biographical in nature, Sabiha serves as the central protagonist whose life story is recounted. Her husband Zekerriya Bey plays a guiding role, while her brothers Celal and Hidayet, along with her mother Atiye Hanım, function as secondary characters. Sabiha is portrayed as an idealistic and combative figure, occupying the center of the narrative. Nearly all other characters are directly or indirectly connected to her.

Considering the general characteristics of biographical novels, it is evident that the events, individuals, and settings in the novel are not purely fictional but rather based on verifiable historical realities. The narrative covers a seventy-eight-year period between 1902 and 1980, with time progressing in a chronological order. Within this temporal span, national historical events are depicted in accordance with factual accuracy and presented in a coherent sequence. Alongside time, setting serves as another crucial element that shapes the atmosphere and aesthetic unity of the literary work. The events in *Sabiha* begin in Salonika (Selanik) at the turn of the 20th century, followed by settings such as Istanbul, Ankara, and several foreign locations including the United States, France, and Russia. The novel employs a third-person omniscient narrator, a perspective frequently used in classical novels due to its broad descriptive capacity and flexibility. This narrator possesses full knowledge of the characters' internal states and psychological dimensions, as well as events spanning past and future time frames.

The author of *Sabiha* had access to a wide range of sources about Sabiha Sertel's life. While this abundance of material facilitated the writing process, it also forced the author to make selective choices, at times leading to confusion and inaccuracies. It can be argued that the author's personal views and ideological stance hindered the objective representation of historical facts. Furthermore, frequent references to historical events and their specific dates often overshadowed the novel's aesthetic and fictional dimensions, diminishing its literary quality. Notably, although the novel provides detailed accounts of the period's political events, it omits Sabiha Sertel's birth and death dates, thereby compromising historical consistency and weakening its status as a biographical novel.

Another significant shortcoming of the novel lies in the superficial portrayal of the protagonist. The author fails to explore Sabiha's inner conflicts in sufficient depth, instead depicting her primarily as a representative of a particular political ideology. By doing so, the author transforms Sabiha from a humanly complex individual into an ideological symbol, limiting the reader's capacity to form an independent interpretation of her inner world. Consequently, the work loses its essence as a biographical novel and takes on the character of an ideological narrative.

In conclusion, while *Sabiha* exhibits several features of the biographical or life-story novel, it falls short in maintaining an effective balance between historical reality and literary fiction. Nevertheless, the novel remains a noteworthy contribution for its portrayal of Sabiha Sertel, the first female journalist of the Turkish Republic, and for its role in offering new perspectives on the place and nature of the biographical novel within Turkish literature.